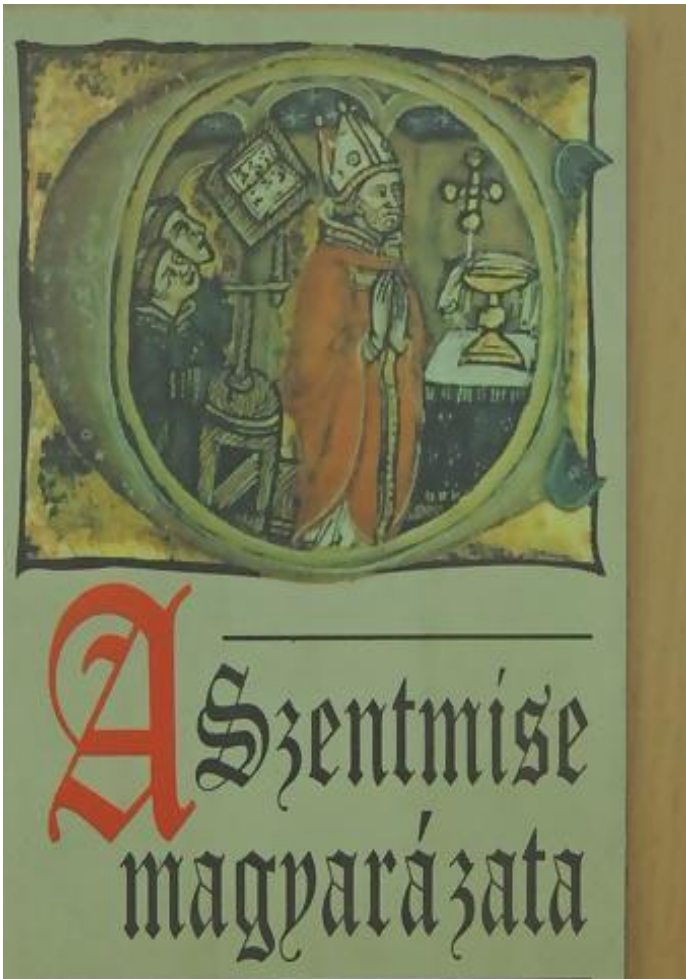

Dobszay László:

A SZENTMISE MAGYARÁZATA

I.

„Üdvözítőnk az utolsó vacsora alkalmával, - azon az éjszakán, melyen elárultatott -, megalapította testének és vérének eukarisztikus áldozatát -, hogy azáltal a keresztáldozat az időkön át egészen az ő újraeljöveteléig örökre jelenlévő valóság legyen.”

Így kezdi a II. Vatikáni Zsinat liturgikus konstitúciója a szentmiséről, illetve a dokumentum szavaival élve: „az Eukarisztia szentséges misztériumáról” szóló fejezetét.

Válasszuk most ezt a szöveget, s a konstitúció következő bekezdéseit első fejezetünk vezérfonalául. Ebben a szentmise tartalmáról, jelentőségéről általánosságban szeretnénk előadni az Egyház tanítását. A második fejezet gyakorlatiasabb lesz: a szentmise részéről és a szentmisén való részvételről fogunk benne szólni.

1. Jézus alapítása

Térjünk tehát vissza a zsinat fenti szavaihoz. Az első, amit a zsinat fontosnak tart elmondani, hogy ez a nagy szentség nem emberi találmány, nem az Egyház alkotta meg, hanem Krisztus, az Újszövetség főpapja, a Szentháromság második személye, az örök Bölcsesség hagyta reánk.

Szent János apostol evangéliuma a nagycsütörtök estéről szóló beszámolóját különösen mély értelmű és ünnepélyes szavakkal kezdi: „A Húsvét ünnepe előtt, tudván Jézus, hogy eljött az ő órája, hogy elmenjen e világból az Atyához, midőn szerette övéit, kik e világon voltak, mindvégig szerette őket... tudván, hogy

mindeneket kezébe adott az Atya, és hogy ő az Istentől jött ki és az Istenhez megy”, ekkor adta át szeretetének legnagyobb jeleit,

a lábmosást -, hogy apostolai egészen tiszták legyenek,

az Eukarisztia titkát -, hogy abban maradjon fenn az ő emlékezete

és a búcsúbeszédet -, hogy az apostolok és tanítványaik egészen a világ végéig eszükkel is felfogják, mit jelent övele élő kapcsolatban lenni.

Igen, ez a vacsora *azon* az éjszakán ment végbe, amelyen Jézus elárultatott. Gondolhatnánk, hogy Jézus adhatta volna ezt a szent jelet valamely más alkalommal is. De ő már az alapítás időpontja révén is elszakíthatatlanul össze akarta kapcsolni e szent jeleket a húsvét titkával: az ő halálával és feltámadásával.

Ez az este a zsidó húsvét szertartásos lakomájának estéje volt, amikor a Bárány-áldozat, az ajtók szemöldökfájára kent bárányvér megmentette a zsidó népet az öldöklő angyaltól és a Fáraó rabságából. Ez az ó-húsvét beteljesedett az új húsvétban, amikor az igazi Bárány vére megmentette az új szövetség népét a haláltól és a Sátán rabságából, s magával együtt mindnyájunkat új életre támasztott. Az Oltáriszentségben, a szentmisében, az Eukarisztiában tehát Jézus nemcsak *jelenlétének* szentségét akarta reánk hagyni, még kevésbé csak egy baráti lakoma asztalközösségét akarta létrehozni, hanem a *sz szenvedésének* emlékjelét akarta rájuk és mindannyiunkra hagyni.

Gondoljunk bele ebbe még mélyebben. Jézus sokat tanította a népet, és ez a tanító Jézus igéjében is tovább él a világ végéig. Apostolaitól is ezzel az utasítással búcsúzott: „Elmenvén tanítsatok minden népet.” Ehhez híven az Egyház ma is él, és a Jézustól kapott felhatalmazás erejével hitelesen tanítja az isteni igazságot. De a búcsúszavak így folytatódtak: „tanítsatok minden népet, *megkeresztelvén* őket...” Ez a tanítás tehát a tanítvánnyá lett embereket egy szentséghez vezet el, a keresztséghez. Végző soron Jézus nem a hit iskoláját hozta létre, hanem a szentségekben önmagával egyesítette a tanított embereket. Ami a keresztségben elkezdődött, az folytatódik az Oltáriszentségben. Ahogy a keresztség beoltott minket Jézus életébe, úgy ezt az életközösséget ismét és ismét megerősíti, elmélyíti az Eukarisztia szentsége. Ez a rend minden szentmisében megismétlődik, hiszen az evangéliumban megjelenik a tanító Jézus, azután pedig ugyanő belevonja az Eukarisztia szentségi közösségébe jelenlévő híveit.

A szentmisét tehát nem szabad úgy felfognunk, mint a közösség összejövetelét, Isten népének gyűlését, hitünk megerősítését, még kevésbé úgy, mint híveket toborzó, lelkesítő akciót. A szentmise *misztérium*, vagyis *látható* jelek által végbemenő *láthatatlan* isteni esemény. A szentmisét végző soron nem mi mutatjuk be, hanem Jézus Krisztus.

Jézus halálának előestéjén legnagyobb ajándékát adta az embereknek, egy *szentséget*, s ezt a szentséget újból és újból nekünk adja minden szentmisében. Milyen tiszteletet és megilletődöttséget kell, hogy ébresszen ez mindnyájunkban! Milyen örömmel kell minél többször a szentmisére sietnünk! Nem azért, mert ott valami

élményben részesülünk. Ha hitünk szilárd, és megegyezik az Egyház hitével, akkor *tudjuk*, mi történik a szentmisében, tudjuk, mily megtiszteltetés, hogy részt vehetünk benne, s ezt a meggyőződést nem az *élmény* mondatja velünk, hanem a *hit*. Lehet, hogy fáradtak vagyunk, lehet, hogy lelki szárazság gyötör, lehet, hogy éppen ellenünk van a szentmise lefolyása vagy a bemutató pap személye, a résztvevők vagy a körülmények. Lehet, hogy fásultság, megszokottság réme fenyeget, s azt véljük, valami más, felvillanyozóbb vallási eseményben kellene megújulást keresnünk. Állj meg! Gyökeresen rosszul gondolkozol a szentmiséről! Térj vissza hitedhez, az Egyház hitéhez, és ezzel a hittel javítsd ki, amit érzéseid tévesen tanácsolnak. Hiszen ami itt történik, azt Jézus adta nekünk és neked is, „azon az éjszakán, melyen elárultatott”.

Gondoljuk meg, milyen vágy élhet egy szülőben vagy házastársban, hogy a halálra készülődve még egyszer megajándékozza szeretteit. Nem fogja-e éppen *akkor* a legnagyobbat adni, amit adhat? Próbáljuk tényleg beleélni magunkat abba, mit érzett Jézus, amikor azt mondta: „Desiderio desideravi - vágyva vágytam ezt a vacsorát elkölteni veletek”. Ilyen mondatot nem hallunk sehol másutt az evangéliumban! Jézust valami szent izgalom foghatta el, napokkal, talán hetekkel ezelőtt az esemény előtt. Gondoljuk, hogy csupán egy szép élménnyel akarta megajándékozni apostolait és Egyházát? Nem, ez az ajándék méltó volt az ő isteni bölcsességéhez és erejéhez. Ezt már a Szentháromságban, az Atya keblén eltervezte minden idők előtt; örök titok ez, mely kinyilvánult az időben; e titkot szent szívéen melengette földi létének első pillanatától fogva.

2. A SZENTMISE: alapítvány

„Üdvözítőnk az utolsó vacsora alkalmával, azon az éjszakán, amelyen elárultatott, *megalapította* testének és vérének eukarisztikus áldozatát.” Az a jel, az a szentség, amit reánk hagyott: egy *alapítás*.

A római Egyház ősi felajánlási könyörgése ezt így mondja: „*Devotionis nostrae tibi, quaesumus Domine, hostia jugiter immoletur, quae et sacri peragat instituta mysterii, et salutare tuum in nobis mirabiliter operetur.*” Szinte lefordíthatatlanul tömör szöveg ez, mégis próbálkozzunk meg vele, mert elmélkedésünk során még többször visszatérünk hozzá. Értelme nagyjából ez:

„*Ez a felajánlás –, mely a mi teljes szentségi önátadásunknak jele –, váljék szünet nélküli áldozattá –, hogy egyszerre teljesítse a szent misztérium alapítványát –, és ugyanakkor a te üdvösségi művedet csodálatosan munkálja mibennünk.*”

Tehát Krisztus *megalapította* testének és vérének szent misztériumát, s ennek az alapítványnak szüntelenül, az apostolok korától a történelem századain át a világ utolsó napjáig működni kell. Ezért *szünet nélküli* áldozat oltárainkon a szentmise.

3. Valós jelenlét – két szín alatt

„Üdvözítők az utolsó vacsorán, azon az éjszakán, amelyen elárultatott, megalapította testének és vérének áldozatát...” Ez az alapítás: az ő *testének és vérének* szentsége. „Ez az én testem... ez az én vérem...” A Biblia nyelvtanának kutatói sokszor és a legnagyobb gonddal átvizsgálták az alapítás elbeszélését, s nem hagynak kétséget afelől, hogy e szavak nem jelenthetnek mást, mint amit az Egyház az Oltáriszentségről hisz. Vagyis ahogy a Tridenti Zsinat megfogalmazta: „az Oltáriszentségben jelen van a mi Urunk Jézus Krisztus teste és vére, lelkével és istenségével együtt, és így jelen van az egész Krisztus; mégpedig nem csak úgy van benne, mint jelben vagy képben vagy hatóereje szerint, hanem igazán, valósággal, lényegileg.”

Amit Krisztus mond, nem lehet úgy értelmezni, hogy a kenyeret teste jelképévé tette, a bort pedig vére jelképévé. Szilárd hittel hisszük azt is, hogy e jelenlét nem a mi hitünktől függ. Nem azért van jelen, mert ezt hisszük, hanem azért hisszük, mert jelen van. Jelen van akkor is, ha nem hisszük. Jelen van akkor is, ha magára hagyjuk a templom mélyén. Jelen van akkor is, ha hanyagul bánnak vele, akkor is, ha földre ejtik vagy meggyalázzák. S amíg a színek megmaradnak, addig jelen van bennünk akkor is, ha magunkhoz vettük.

Gondolkoztunk-e már azon, hogy miért adta Jézus magát *két szín* alatt? Ha a kenyérben teste, a borban vére van jelen, akkor miért imádjuk őt egyedül a kenyér színe alatt is? Ha viszont egészen jelen van a kenyér színe alatt, akkor miért adta magát a bor színe alatt is? Miért választott két színt? Csak azért, hogy hangsúlyosabb legyen jelenléte? Vagy éppen azt akarta, hogy két különválasztott szín alatt legyen jelen a szentmisében?

A választ aligha szabad kiagyalnunk. Az Egyházhoz kell fordulnunk eligazításért, hiszen olyan dolgokról van szó, melyeket nem közvetlen, érzéki tapasztalat, megfigyelés vagy spekuláció alapján tudunk, hanem csak az Egyházra bízott isteni kinyilatkoztatásból.

Krisztus félreérthetetlenül a kenyérre mondta: ez az én testem, és a borra: ez az én vérem. A kenyérben jelen van szent teste, és a borban szent vére. Igen, de ez egy sajátos, szentségi jelenlét. Krisztus ugyanaz tegnap, ma és mindörökké, s miután feltámadt, többé már meg nem hal, a halál többé nem uralkodik rajta. Amikor a katona lándzsája megnyitotta oldalát, onnan szent vére omlott; s mivel halála igazi halál volt, amit a sírba tettek, az élettelen test volt. De feltámadása után már a mennyei dicsőségben uralkodik, bár szent oldalsebeit megtartotta, hogy velük az Atyánál értünk szüntelenül közbejárjon. Különös kettősséget látunk tehát itt is. A kenyér és bor színei kettéválasztani látszanak a testet és vért. De aki itt jelen van, az a meghalt, feltámadt és megdicsőült Krisztus, akin a halál már nem uralkodik. Így ahol teste van, ott a teljes Krisztus: teste és vére, testével és lelkével egész embersége, emberségével együtt egész istensége. Ugyanígy: ahol vére van, ott a teljes Krisztus. A *két szín* alatt jelenlévő *egy*

Krisztus: a megdicsőült Emberfia, aki egy és oszthatatlan, de ugyanakkor a feláldozott Bárány, aki egykor szent testéből kiontva drága vérének, meghalt értünk.

Idézzük fel Aquinói Szent Tamás csodálatos sequentiájának, a Lauda Sion-nak néhány versszakát:

*„Más és más, de nem lényegben,
csak jel szerint más színekben
mennybéli jók rejlenek.*

*Vére ital, teste étel,
mégis ott van teljességgel
mindkettőben Istened.*

*Aki veszi, meg nem osztja,
meg nem töri, nem szakasztja,
oszthatatlan eledel.*

*Veszi egy és veszik ezren:
rövidséget nem lát egy sem,
fogyasztják, és nem fogy el.”*

Mily tisztelettel kell közelednünk hát e nagy szentséghez! Aki csak abban hisz, hogy az Eukarisztia Jézus testének és vérének jelképe a közösség hitének erősítésére, aki értelmét csak az Eukarisztia lelki hatásában keresi, az megelégedhet egy átlagos tisztelettel, de sem lélekben, sem testben nem hajt előtte térdet. Az aligha érti, miért fáradozik a 80 éves, már járni is alig tudó pap, amikor térdre kényszeríti önmagát azelőtt, akinek ő is csak szolgálja. Az nem érti, miért halmoztak az emberek kincseket arra, hogy e színeket drága keretbe foglalják. Az nem érti, miért az úrnapi körmenet (vagy az úrnapi körmenetet csak valamiféle vallásos tüntetésnek nézi), miért a gyertya, az örökmécs, a tömjén. Az nem érti, miért vitték az Eukarisztiát az üldözések idején életüket kockáztatva a betegeknek, miért szedték össze féltő gonddal legkisebb morzsáját is, miért terített elébe virágszőnyeget a népi áhítat. Ha Jézus nincs *valósággal* jelen az Oltáriszentségben, akkor csak a mi gondolatunk, képzeletünk játszik velünk, s biztos hit helyett vélekedéseink áldozata vagyunk.

4. A megtört test és kiontott vér

Mindaz, amit a szentmiséről, az Oltáriszentségről mondhatunk, a *valóságos jelenlét* hitében gyökerezik. De ezzel mégsem értünk el a titok legmélyéig. A kenyér és bor, a két szín az Eukarisztia talán legnagyobb titkával függ össze: azzal, hogy nem

egyszerűen Krisztus teste és vére van jelen benne az idők végéig, hanem Krisztus *megettörtött* teste és *kiontott* vére. Mondhatjuk úgy is: a *megdicsőült* Krisztus *feláldozottként* van jelen szentségileg az Eukarisztiában. Ezért mondjuk, hogy a szentmise a keresztáldozat megújítása, ezért mondjuk, hogy *áldozat*.

S most térjünk vissza a zsinati szöveghez: „Üdvözítőnk az utolsó vacsora alkalmával azon az éjszakán, amelyen elárultatott, megalapította testének és vérének eukarisztikus áldozatát, hogy ezáltal a keresztáldozat az időkön át egészen az ő újraeljöveteléig örökre jelenlévő valóság legyen.”

Az Egyház erős hittel hiszi, hogy a szentmise: áldozat, a keresztáldozat megújítása. De két dolgot azonnal hozzátessz: a szentmise nem egy *új* áldozat. A keresztáldozat *megújítása*, s nem *megisméltése*.

A másik, amit tudnunk kell: hogy a keresztáldozat megújítása nem valami fizikai folyamat, nem az történik, hogy Krisztust újból megölik, ő ismét szenved, úgy, mint egykor, vagy új érdemeket szerez Atyja előtt (miért is kellene szereznie? érdemei végtelen értékűek!). *Szentségi* jelenlétről van szó, melynek mikéntjét nem hozta tudomásunkra a kinyilatkoztató Isten. A ‘szentségi’ jelenlét más szóval ‘misztériumos’ jelenlét. Mit jelent ez a szó: misztérium? Azt, hogy egy látható, földi, anyagi dolog – egy láthatatlan, mennyei, isteni tartalmat közvetít nekünk. Vagyis a szentmisében mint misztériumban van valami, amit *látunk*, s amihez eltéphetetlenül hozzákötött az Isten valamit, amit *nem látunk*, hanem *hiszünk*.

Az egész isteni működés emberi tárgyra, személyekre, cselekményekre van bízva. Nem értjük, de tudjuk, hogy a szent misztérium *látható jelekhez, szimbólumhoz* van kötve (az egymástól elkülönített kenyér és bor fölött felidézett krisztusi szavakhoz), és azt is tudjuk, hogy e *szimbolikus* cselekmény teljes értékű valóságot takar: a keresztáldozat teljes értékű jelenlétét az oltáron. Hogyan? Bízunk Istenre, s reméljük, hogy egyszer majd őt szemlélve valamit megértünk e titokból is – mint mindenből, amit ma nem értünk.

Hogy mondta a zsinati szöveg? „Üdvözítőnk megalapította testének és vérének eukarisztikus áldozatát, hogy ezáltal *a keresztáldozat* az időkön át egészen az ő újraeljöveteléig örökre jelenlévő valóság legyen.” A Tridenti Zsinat ezt úgy fogalmazta meg, hogy a keresztáldozat és a szentmiseáldozat egy és ugyanaz: ugyanaz az áldozó pap, ugyanaz az áldozat, ugyanaz az áldozati lelkület. Protestáns testvéreinket is megnyugtathatjuk. Mi nem azt gondoljuk, hogy a keresztáldozat elégtelen, s ezért nekünk új és új áldozatot kellene az oltárookra tenni. A keresztáldozat egyetlen és örök időre szóló áldozat. A szentmise nem azért van, hogy ahhoz az egyetlen áldozathoz valamit hozzá tegyen, hanem hogy azt jelenvalóvá, mindnyájunk számára elérhetővé tegye. Azok számára is, akik nem éltek Krisztus korában, azok számára is, akik majd ezután születnek, azok számára is, akik a hajdani Izraelben vagy a mai Izraelben élnek, azok számára is, akik a távoli keleten vagy távoli nyugaton akarnak a kereszt oltára elé járulni.

5. A Fő és a Test áldozata

De miért? Csak azért-e, hogy a hívek valamiképpen, legalább a szimbolikus cselekmények és színek leple alatt szemlélhessék és imádhassák ezt az egykori egyetlen áldozatot?

Krisztus az egész emberiség képviselőjében és az egész emberiség üdvéért mutatta be egyszeri áldozatát. „Saját vére árán egyszer s mindenkorra belépett a szentélybe, hogy örökkévaló megváltást szerezzen” – mondja a Zsidókhoz írt levél. „Krisztus engedelmes volt értünk mindhalálig, és pedig a kereszthalálig”. A keresztáldozat lényege ez a minden akadályon áthatoló, ellenkezést nem tűrő odaadás, engedelmisség, mely egyszerre jóvátette az emberiség első fejének, Ádámnak lázadását, engedetlenségét, ugyanakkor tanúsította az Atya iránti maradéktalan odaadást és szeretetet; mégpedig az emberiség második Fejeként, de olyan tökéletes módon és fokban, amelyre csak Isten Fia, maga az Isten lehetett képes. Krisztus áldozatához hozzátenni semmit nem lehet, s mivel ő az emberiség fejeként mutatta be keresztáldozatát, az „érvényes” minden emberre.

De Isten, aki minket akaratunk nélkül teremtett, nem akar minket akaratunk ellenére üdvözíteni. „Krisztus szenvedett, nekünk is példát hagyva...” – mondja Szent Pál. Bár nekünk hinnünk kell és megkeresztelkednünk ahhoz, hogy üdvözlünk, de Isten azt akarja, hogy miután Fiával a hitben és a szentségekben egyesültünk, járjunk is az ő útján. A tettek nem üdvözítenek, de a hit halott a tettek nélkül.

És milyen tetteket vár tőlünk Üdvözítőnk? Kétségtelenül várja az irgalmasság cselekedeteit, a jóért való buzgólkodást, a felebaráti szeretet gyakorlását. De ugyanúgy várja tőlünk azt is, amit nem *teszünk*, hanem *eltűrünk*. Sőt minden tettünk tele van tűréssel, szenvedéssel. „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét, és úgy kövessen engem.” Kereszthordozást vár tőlünk Mesterünk.

De úgy gondoljuk-e, hogy ér valamit az Atya szemében, amit teszünk és amit szenvedünk? „Nálam nélkül semmit sem tehettek” – mondta Jézus búcsúbeszédében. Önmagában véve mindaz, amit teszünk és amit eltűrünk, *értéktelen* az üdvösségre, *nem* kedves az Atya szemében. De mindaz, amit teszünk és amit eltűrünk, nagyértékűvé válik, és igen kedves az Atya szemében, ha úgy néz rá, mintha Fia tette és szenvedése lenne, ha tetteinkben és szenvedéseinkben Fia tetteit és szenvedéseit látja.

Lehetséges ez? Csakis úgy lehetséges, hogy ő a Szűz méhében oly maradéktalanul egyesült Egyházával, hogy mindent neki ajándékozzon, ami az övé: életének, szenvedésének, halálának érdemeit, s viszont mindent magába fogad, amit az Egyház a misztériumokba belevesz. Nagy titok ez, melyből életünk fakad. A Fő és a Test eggyé vált. Amikor Pál az Egyházat üldözi, Jézus nem azt kérdezi tőle: „Miért üldözöd *egyházamat?*”, hanem ezt: „Miért üldözöl *engem?*” Jézus egészen Egyházának ajándékozza keresztáldozatát, hogy az Egyház abba behelyezhesse azt, amit az Atya előtt kedvessé akar tenni.

Jézus áldozatának lényege az a teljes, szentségi (vagyis egyszerre lelki és látható) önátadás volt, mely egész életét áthatotta. Ez a teljes önátadás a keresztáldozatban teljesebbé vált. Ezt az önátadást az Egyház liturgiája a latin devotio szóval jelöli meg.

Mi Istennek egyet áldozhatunk csak, saját magunkat, saját önátadásunkat, vagyis *devotió*unkat. De láttuk, hogy az nem ér semmit, Isten előtt nem kedves. Am elfogadottá, kedvessé, értékessé válik, mihelyt Krisztus önátadásával, devotiójával egyesítjük. Mint emberek, testből és lélekből állunk. Krisztus azért testesült meg, hogy testi-lelki lényként keressen fel bennünket. Azért alapított látható Egyházat, hogy testi-lelki mivoltunkban találjunk otthonra. Azért alapított szentségeket, hogy testi-lelki mivoltunk törvényei szerint, látható, biztos jelek által árássa ránk kegyelmét. Így emberként nem tudjuk másként egyesíteni saját önátadásunkat Krisztuséval, csak ha Krisztusnak ez az áldozata *látható jelek által* megvalósul mindenhol és mindenkor a történelem folyamán.

Idézzük fel most újra az Egyház felajánlási könyörgését: „Devotionis nostrae tibi, quaesumus Domine, hostia jugiter immoletur, quae et sacri peragat instituta mysterii, et salutare tuum in nobis mirabiliter operetur.” Magyar értelmezésben: „Ez a felajánlás, mely a mi teljes szentségi önátadásunknak jele, váljék szünet nélküli áldozattá, hogy egyszerre teljesítse a szent misztérium alapítványát, és ugyanakkor a te üdvösségi művedet csodálatosan munkálja mibennünk.” A felajánlás tehát a mi *devotió*unknak, szentségi önátadásunknak jele. A könyörgés azt kéri, hogy ezt Isten szünet nélkül, nap mint nap „tegye áldozattá”, vagyis foglalja be Fia áldozatába, hogy ezáltal teljesebbé váljék az, amire Krisztus ezt a szent misztériumot alapította.

Mindezt így foglalhatjuk össze: *A szentmisében Krisztus áldozata jelenvalóvá lesz, azért, hogy ez az áldozat az Egyház áldozatává, a mi áldozatunkká lehessen.*

Krisztus a szentmisében belefoglal minket is a maga áldozatába, s úgy mutat be az Atyának. Szimbolikusan ezt fejezi ki, hogy a kenyeret és bort mi tesszük az oltárra, mint saját életünknek jelét. De a felajánlás nem áldozat, csak előkészület az áldozatra! Ha mi benne vagyunk ebben a kenyérben és borban, majd e kenyér és bor a szentmisében Krisztussá változik át, akkor a szentmisében mi magunk is átváltozunk Krisztussá! Hiszen a szentatyák merész kifejezése szerint Isten emberré lett, hogy az ember Istenné legyen. Nem úgy, amint a kevélység bűnére csábítva a Sátán megígérte, hanem úgy, hogy Krisztus, kinek eledele volt, hogy az Atya akaratát cselekedje, minket magával egyesít.

Üdvözítőnk „megalapította testének és vérének eukarisztikus áldozatát, hogy azáltal a keresztáldozat az időközön át egészen az ő újraeljöveteleig örökre jelenlevő valóság legyen”.

6. Az Egyház: a szentségek sáfára

„Ezért szeretett jegyesére, az Anyaszentegyházra bízta, hogy megünnepelje a halálára és feltámadására emlékeztető szent cselekedetet...” – folytatja a liturgikus konstitúció. Az Egyház az idők végéig a történelemben tovább élő és működő Krisztus. Legalábbis így látjuk a hit szemével, mely képes elsiklani az Egyház számlálhatatlanul sok gyarlósága fölött, s benne Isten üdvözítő művét tudja látni. Ha Krisztus azt akarta, hogy keresztáldozata az Eukarisztia által minden időközön át jelenlevő valóság legyen, ezt szükségszerűen Egyházára bízta, Titokzatos Testére, akiben ő maga működik. Ez az Egyház szerencsére nem azonos az egyes hívekkel, papokkal. Így a szentmise más és több, mint ahogyan az emberek legjobb szándékuk, vagy néha éppen nem legjobb szándékuk, hanem gyarlóságuk arányában celebrálják. A misére is elmondhatjuk, amit Szent Ágoston a keresztelezésről hirdetett: „Péter keresztel? Jézus az, aki keresztel! Pál keresztel? Jézus az, aki keresztel! Júdás keresztel? Jézus az, aki keresztel.” Ez nem biztatás a hanyagságra és nem felmentés a szentség elleni vétkek alól. De biztatás és bizonyosság a hívek számára, hogy ahol csak az Egyházban megvalósítják a Jézus által előírt szentségi jeleket, ott biztosak lehetnek abban, hogy a szentség létrejön. Lehet gyarló vagy éppen bűnös a kiszolgáltató is, a felvevő is. A szentség akkor is létrejött, kinek-kinek elítéltetésére vagy üdvére. Ismét Szent Tamás sequentiája mondja:

*„Veszik jók és veszik rosszak,
csak hogy különféle sorsnak
részesei ők vele.*

*Rosznak halál,
jónak élet: ilyen az egyforma éték
különböző ereje.”*

Ugyanez elmondható nemcsak a vevőkről, hanem a közvetítőkről is. De ez nem érinti magának a szentségnek erejét: az nem az Egyház egyik vagy másik tagjára van bízva, hanem magára az Egyházra.

Ez azt is jelenti, hogy mi nem rendelkezünk a szentségek és a szentmise fölött. Egyedül az Egyház rendelkezik vele Jézus Krisztus megbízása folytán. Ez nemcsak a fegyelem és egység megtartása miatt jó így, hanem azért is, mert ez biztosítja, hogy a szentség mindig az marad, amire Jézus létrehozta. A hívőnek nem kell félnie, hogy ki milyen ötlettel jelenik meg, s hogyan akar önmegvalósítást játszani a szent liturgia ürügyén. A hívő biztos lehet, hogy ha az Egyházhoz járul, azt a szentséget kapja, melyet Jézus alapított; olyan szavakkal, tanításokkal és tanító jelekkel, amelyek híven kifejezik a Fő és a Test akaratát.

7. Emlékező tettek, emlékező szavak

Jézus „szeretett jegyesére, az Anyaszentegyházra bízta, hogy megünnepelje *a halálára és föltámadására emlékeztető* szent cselekedetet...” Ez a cselekmény tehát Jézus halálára és föltámadására emlékeztet. Maga Jézus rendelkezett így: „ezt cselekedjétek *az én emlékezetemre*”. Ez az emlékezet kifejezetté válik az átváltoztatást követő akklamációban is („Halálozat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat...”), de az azt követő papi imádságban is. A szentmise emlékező jellegét a liturgia az *anamnézis* műszóval jelöli meg. Aquinói Szent Tamás egy másik versének szavaival is így éneklünk: „Urunk halálára emlékeztető áldott kenyér, élő, s embert éltető...” Már a zsoltár így beszél a mannáról, az Eukarisztia előképéről: „*emlékezetet* szerzett csodatetteinek az irgalmas és könyörülő Úr: *eledelt* adott az őt félőknek”. Az *eledel* az emlékezet.

A szentmisében az Egyház *megemlékezik* Krisztus egész megváltó művéről, de kiemelten az ő megváltó haláláról és feltámadásáról. Az ember az idő taposómalmában él. Egyik nap múlik a másik után, „truditur dies die”, egyik nap nyomja ki a másikat, ahogy Horatius mondta. Az egyes ember élete a felejtés története, még inkább az emberiségé. Az ember a felejtés ellen emlékjeleket állít: emlékkönyvet ír, szobrot emel, feliratokat készít, emlékünnepeket tart. Jákob is egy követ állít fel a pusztában, hogy örökké hirdesse különös álmának helyét. Isten is emlékjeleket állított csodálatos tetteinek. De nem emberi jelet, hanem az emberinél hathatósabb jelet. Megparancsolta, hogy a zsidó nép évről évre egy vacsoraszertartással emlékezzen meg a Kivonulás történetéről.

Hogyan is folyik le ez a Széder-vacsora? Több az, mint evés, hiszen különleges étkezési előírások szabályozzák, s a gyermeknek meg kell kérdeznie: miért ez a sok furcsaság e mai estén? Az apa kötelessége, hogy hagyomány által szabályozott szavakkal elmondja a Bárány leölését és az átkelést a Vörös tengeren. A vacsora és annak nem-mindennapi szertartásai, áldásai, ételrendje olyan emlékezés, mely sokkal mélyebb nyomot hagy az emberben, mint a pusztá tanítás. Aki kisgyermek korától részt vesz e szertartáson, nemcsak eszével, hanem egész egzisztenciájával, még a vacsorai ízek emlékeivel is megtartja ezt az „emlékezetet”. De a tettekhez mégis szavak kapcsolódnak. Mert amit az ember egész lényével befogad, azt eszével is meg kell ismernie. Anélkül az egész megmaradna csak hangulatnak, vagy akár százféle téves magyarázatot is kaphatna, mint annyiféle emberi szokás. Ezért kísérik *szavak* a cselekményt, mégpedig megszabott, *szabályozott szavak*, melyek megőrzik az emlékezés tartalmát is.

Pontosan a mi szentmise-liturgiánk modelljét láttuk ebben a Széder-vacsorában. Krisztus nem emlékünnepeket rendelt; nem oszlopot állított; nem azt akarta, hogy pusztán beszéljenek emlékezetéről. Ő is egy vacsorát alapított, sőt éppen a Széder-estének vacsorája alkalmából alapította azt. Étkezést rendelt, különleges szokásokkal, ételrenddel. Ő is megparancsolta, hogy ezt rendszeresen végezzék el, el ne

hanyagolják, el ne felejtkezzenek róla. De azt is tudta, hogy ezeket a látható jeleket a *hit* által kell megértenünk, márpedig „a hit hallásból ered”. Ha nem akarjuk, hogy e hit tétova, bizonytalan tartalmú legyen, akkor kötött, szabályozott szövegeknek kellett a szentmiséhez kapcsolódniuk, éppúgy, mint a Széder-este szertartásában. Ez a szöveg, mely részben Krisztus szavaiból, részben az Egyház által kiválasztott bibliai szövegekből és az Egyház által megalkotott imádságszövegekből áll, sokkal gazdagabb annál, mint ami a Széder-vacsorán elhangzik. Ott *egyetlen* esemény-sorozatról volt szó, az Ószövetséghez illően, valami fizikai szabadulás elbeszéléséről. Itt egy végtelenül gazdag, szellemi tartalmakkal áradó misztériumról van szó, mely egyszerre *egy* és *sok*. *Egy*, ha a húsvéti titokba foglaljuk –, *sok*, ha Krisztus életének és az ember krisztusi életének végtelen gazdagságára gondolunk (vö. Ef. 3, 8-19). Azért olvassuk és énekeljük az Egyház által megszabott szavakat a szentmisén és az egyházi év folyamán, hogy elménk minél teljesebben befogadja és megtartsa „emlékezetét” mindannak, amit Krisztus értünk tett és nekünk tanított, mindannak, aminek emlékezetét ugyanakkor egyetlen szentségi cselekedettel, a szentmisével ünnepljük.

8. A szentmise valósító szimbólumai

Tehát Üdvözítőnk „szeretett jegyesére, az Anyaszentegyházra bízta, hogy megünnepelje a halálára és föltámadására emlékeztető szent cselekedetet”. S miért? A zsinat így folytatja: „... mint Isten irántunk való jószágának szakramentumát, mint az egység jelét és a szeretet kötelékét, mint a húsvéti asztalközösséget, amelyben Krisztust fogadjuk szívünkbe, lelkünk megtelik kegyelemmel és megkapjuk az örök dicsőség zálogát.” A szentmise tehát olyan áldozati cselekmény, mely jelképez valamit.

Most már nem halogathatjuk tovább, hogy a jelkép, a *szimbólum* liturgikus értelmével megismerkedjünk. Vannak olyan jelek, amik csak *utalnak* valamire. Például ha egy utcasarkon kék táblán felfelé mutató nyílat látunk, ez a jel nem egyirányú út, csak jelzi az egyirányú utat. Nincs hozzá semmi más köze, csak az, hogy figyelmeztet rá. Azután vannak olyan jelek, melyek valamiből *származnak*, s így arról hírt adnak. Ha füstöt látunk, tudjuk, hogy ott tűz van. Nem a füst csinálja a tüzet, s nem is odatette valaki a füstöt, hogy a tűzre figyelmeztessen vele. Hanem a tűzből származik, a tűz természetéből fakad, hogy a füsttel adjon jelet magáról. És vannak azután olyan jelek, melyek nemcsak utalnak valamire, hanem azt *meg is valósítják*. Egy szerelmes csók nemcsak jelképe a szerelemnek, hanem ennek a szerelemnek gyakorlása, megvalósulása, közlése is.

Nos a liturgia látható jelei *utalnak* a szent dologra (például a keresztvíz arra, hogy a keresztségben megtisztul az ember lelke); de a keresztvíz ugyanakkor tényleg meg is tisztítja a lelket. Tehát *olyan jel, mely meg is valósítja azt, amit jelez*. A liturgia legfontosabb, leghatékonyabb jelei ilyen *utaló és egyben valósító jelek*. A szentségeket a dogmatika úgy határozza meg, hogy „a szentség látható jel, mely jelzi és közvetíti a

kegyelmet”. Így már megértjük a zsinat szavát: a szentmise szakramentum, tehát szentség abban az értelemben is, hogy a *látható* cselekedetben kifejeződik, megnyilvánul, és meg is valósul Isten irántunk való jósága.

9. Az egész Egyház asztalközössége

Ugyanebben az értelemben *jele az egységnek és köteléke a szeretetnek* a szentmise. Akik a szentmisében részt vesznek, mind ugyanúgy egyesülnek Krisztus halálával és feltámadásával. Így rajta keresztül egymással is mély, szerves életkapcsolatba kerülnek.

A szentmise nem úgy alkot tehát emberi egységet, hogy az embereket közvetlenül egymás felé irányítja, mintegy horizontális cselekménnyé fokozva le a misét. A mise Isten felé irányítja az embereket, s ebben a közös célban egymással is szeretetkötelékben találkoznak és egyesülnek. Az már természetes, hogy aki az egész Egyházzal, s azon belül a másik emberrel való közösségben részesült, az a mise után, az életben is annak szellemében gondolkodik, szól és cselekszik.

A szentmise húsvéti *asztalközösség* is. Gondoljunk ismét a Széder-vacsorára. A húsvéti asztal az, melyben egy mindennél mélyebb közösség jön létre. Talán nem is elsősorban azok közt, akik *ezt* vagy *azt* az asztalt körülülik. Hanem akik bárhol is a világon Széder-asztal mellett ülnek. A Széder-vacsora az egész ószövetségi nép húsvéti asztalközössége. Nekünk is úgy kell átélnünk a szentmise asztalközösségét, hogy lelkünk az *egész* Egyházra nyíljon ki, hiszen nemcsak az az „egy kenyér”, amit itt, ebben a templomban most megtörnek és kiosztanak, hanem a világ összes szentostyája térben és időben „egy kenyér”. Nem annyi kenyér, nem annyi Krisztus, ahány misét a világon bemutatnak a világ kezdetétől annak végéig, hanem egyetlen Kenyér, egyetlen Krisztus mindenütt és mindenhol.

10. A szentmise: a kegyelem forrása

A szentmise *kegyelemforrás*: „lelkünk megtelik kegyelemmel” – mondja a zsinat. Hogyan imádkoztuk az Egyház felajánlási könyörgésében? „Devotionis nostrae tibi, quaesumus Domine, hostia jugiter immoletur, quae... salutare tuum in nobis mirabiliter operetur.” – „Ez a felajánlás, mely a mi teljes szentségi önátadásunknak jele, szünet nélküli áldozattá legyen, hogy egyszerre teljesítse a szent misztérium alapítványát, és ugyanakkor *a te üdvösségi művedet csodálatosan munkálja mibennünk.*” E szent misztérium tehát egyrészt megvalósítja azt az emlékező-felidézõ misztériumcselekményt, amit a krisztusi alapítás szavakba foglalt („ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”), de ugyanakkor csodálatosan munkálkodik a lelkünkben azon, hogy az isteni üdvösségmû bennünk megvalósuljon. A szentmise a kegyelem legfőbb

munkaterepe. S ne korlátozzuk semmiképp sem a 'kegyelem' szót a segítőkegyelemre. A szentségek elsősorban a *megszentelő kegyelmet* adják vagy növelik bennünk.

11. Az örök dicsőség záloga

Végül a szentmise, az Eukarisztia megvalósító jelében megkapjuk *az örök dicsőség zálogát* is. Mi az a zálog? Valami, ami jelzi, amit később fogunk kapni; de mivel a zálog ellenében *biztosan* megkapjuk azt a dolgot, azért a zálogban valamiképpen máris benne van az, aminek záloga. Az Eukarisztiában Isten hétről hétre vagy napról napra zálogát adja annak a dicsőségnek, amelyre vágyakozunk. De az Eukarisztia még mélyebb értelemben is az örök dicsőség záloga. Az örök dicsőség nem más, mint Isten színről-színre látása, vele az ismeretben és szeretetben való egyesülés. Az Eukarisztia ennek az Istennel való egyesülésnek bár még láthatatlan, s még lelkünkben sem föltétlenül megtapasztalt, de hitünk által mégis biztosan tudott megvalósulása. A szentmise egyesít minket Krisztus misztériumával, életével és halálával. Amint én tibennetek, ti énbennem – mondja Krisztus néhány perccel a szentség alapítása után búcsúbeszédében. De azt is mondja, hogy az Atya énbennem és én az Atyában. Tehát a szentmise és a szentáldozás egyesíti a keresztényt Krisztussal, s mivel Krisztus egy az Atyával és a Szentlélekkel, azért rajta keresztül egyesülünk a teljes Szentháromsággal. *Időlegesen*, illetve időről időre és *láthatatlanul* megvalósul az, amit az örök dicsőségben *véglegesen* és *maradéktalanul* reményünk szerint elnyerünk.

Úgy hagyta tehát Krisztus e szent misztériumot Egyházára, „mint Isten irántunk való jóságának szakramentumát, mint az egység jelét és a szeretet kötelékét, mint húsvéti asztalközösséget, amelyben Krisztust fogadjuk szívünkbe, lelkünk megtelik kegyelemmel és megkapjuk az örök dicsőség zálogát”. A zsinat e mondatban az úrnapi Magnificat antifónáját idézte, melyet ne csak évenként egyszer énekeljünk el, hanem imádkozzuk és énekeljük minél gyakrabban szentségimádás alkalmával, vagy szentáldozás után:

*„O sacrum convivium,
in quo Christus sumitur,
recolitur memoria passionis ejus,
mens impletur gratia,
et futurae gloriae nobis pignus datur.”*

*„Ó szentséges lakoma,
Krisztust vesszük rajta,
felidézzük szenvedésének emlékét,
lelkünket kegyelem tölti el,
s a jövődő dicsőség záloga nekünk adatik.”*

Foglaljuk össze most az első fejezet tartalmát:

Krisztus a szentmisében életünk legdrágább kincsét hagyta reánk. Benne teljesíti az emberiség ősi vágyát, hogy Istennek tetsző áldozatot mutathassunk be. Lehetővé teszi, hogy keresztáldozata szüntelen jelenvaló legyen, s az *ő* áldozata egyben a *miénk* is legyen. Krisztus a szentmise által forró szeretetkapcsolatban, mint egy szent nászi cselekményben egyesül Egyházával. Ő, aki azt akarta, hogy életünk legyen, s még hozzá minél bőségebb életünk, bőségesen részeltet minket keresztáldozatának gyümölcseiben és a megszentelő kegyelemben.

Mit is mondott Jézus a számáriai asszonynak? „Bár ismernéd Isten ajándékát...!” Bár ismernénk mi is Isten ajándékát, amit a szentmisében nekünk adott! Akkor tudnánk, hogy ami életünkben a legfontosabb, az mind ott van sűrítetten a szentmisében. Valóban, egész keresztény életünk középpontja, vagy inkább forrása és csúcspontja ez. Ezt ismét és ismét tudatosítanunk kell magunkban. Hiszen gyarló emberek vagyunk, érzésvilágunk hullámzó, hol nekibuzdulunk a jónak, hol ellankadunk; egyik héten lelkesedünk, másik héten unottak vagyunk; évek telhetnek el úgy, hogy Istentől látszólag semmi vigasztalást nem kapunk. Ő tudja ezt, s nem azt várja tőlünk, hogy lelkesedjünk, hanem hogy kitartsunk. Így vagyunk a szentmisével is. Belefáradhatunk a rendszeres ünneplésbe, olykor talán unjuk a szentmisét. Nagyvonalúan viseljük ezt el és támaszkodjunk a hitre. Tartsunk ki az Eukarisztia közösségében, s akkor az Eukarisztia ajándékait biztosan megkapjuk. Itt annyit, amennyire szükségünk van, odaát pedig annak teljes bőségét.

Emlékezzünk vissza az Egyház könyörgésére:

„Devotionis nostrae tibi, quaesumus Domine, hostia jugiter immoletur, quae et sacri peragat instituta mysterii, et salutare tuum in nobis mirabiliter operetur.” Ez a felajánlás, mely a mi teljes szentségi önátadásunknak jele, beteljesíti a Krisztus által rendelt misztériumcselekményt, de biztos, hogy Isten üdvösségi művét is csodálatosan munkálja bennünk.

És most tegyük hozzá, amivel a zsinati dokumentum folytatja a fent átélmélkedett mondatokat: „Az Anyaszentegyház arra törekszik teljes erővel, hogy a Krisztusban hívők ebben a misztériumban ne csak mint kívülállóak vagy mint néma nézők legyenek jelen, hanem ezt a misztériumot a szertartások és imádságok által jól megértve, a szent cselekményt tudatosan, áhítattal és tevékeny részvétellel együtt ünnepeljék meg.” Vagyis az, aminek fontosságát felismertük, feladatot is ró az Egyházra, feladatot a papokra, feladatot a hívekre, mindnyájunkra. Hogyan kell részt vennünk a szentmisén vagy inkább szentmisében? Erről beszélünk majd a második fejezetben.

Fejezzük azonban be ezt a részt úgy, hogy imádságos lélekkel elénekeljük/elimádkozzuk Aquinói Szent Tamás oltáriszentségi énekét, az Adoro te devote-t (*Éneklő Egyház 157. sz.*)